12.10.2020

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle

Asia **Lausunto asiassa HE 145/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta**

Pyydettynä asiantuntijalausuntona esitän kunnioittavasti sosiaali- ja terveysministeriön toimialan kannalta asiassa seuraavan:

1 Aluksi

Kuten esityksessä todetaan, se on valmisteltu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on lausunnossaan kannattanut esitettyjä alkoholiverojen korot uksia ja pitänyt niitä sekä valtiontalouden että kansanterveyden kannalta erittäin perusteltuina.

2 Alkoholiverotuksen merkitys alkoholihaittojen vähentämisessä

Sekä kansainvälisistä että suomalaisista alkoholitutkimuksista tiedetään, että alkoholijuomien hintatason nostaminen esimerkiksi alkoholiveroja korottamalla on alkoholihaittoja vähentävistä keinoista kustannustehokkain. Käytännössä kyse on ainoasta alkoholihaittoja vähentävästä keinosta, joka lisäksi lisää julkisen vallan tuloja.

Vaikka esityksen tavoitteeksi on luvussa ”**3 Tavoitteet**” todettu vain valtion verotulojen lisääminen, sillä on tämän lisäksi lähtökohtaisesti myös myönteisiä vaikutuksia kansanterveyteen.

On varmaa, että esitys nostaa kaikkien alkoholijuomien hintatasoa hieman, ja tutkimusnäytön perusteella on selvää, että veronkorotukset vähentävät alkoholijuomien kulutusta. Esityksessä todetaan, että se vähentäisi alkoholin tilastoitua kulutusta noin prosentin. Lähtökohtaisesti esityksen terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat siten positiiviset, mutta käytännössä kuluttajien ostokäyttäytymiseen ja juomatapoihin kohdistuu nyt niin monia eri tekijöitä, että esityksen itsenäiset terveysvaikutukset jäänevät vähäisiksi.

Esityksessä todetaan, että veronkorotus kohdistuisi olemassa olevan kulutusrakenteen johdosta enemmän miehiin kuin naisiin. Lähtökohtaisesti korotus olisi siten omiaan vähentämään sukupuolten välisiä terveyseroja. Esimerkiksi miesten ja naisten elinajan odotteen ero on noin 5½ vuotta ja tästä terveyserosta alkoholinkäyttö ja tupakointi selittävät yhteen laskettuna noin puolet. Julkisella vallalla on siis hyvät mahdollisuudet

pienentää väestöryhmien välisiä terveyseroja esimerkiksi juuri alkoholi- ja tupakkaverotuksen avulla.

3 Korotusten kohdentaminen eri juomaryhmiin

Esityksen lausuntoversiossa veronkorotus olisi kohdistettu kaikkiin juomaryhmiin yhtä suurena suhteessa juoman sisältämään alkoholiin. Korotus olisi näin ollen säilyttänyt nykyiset juomaryhmien väliset euromääräiset veroerot. Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä kohdennusta on muutettu siten, että viinin veronkorotus olisi muiden juomaryhmien veronkorotusta suurempi.

Kun nykyinen alkoholiverokertymä on noin 1 500 miljoonaa euroa, korotuksella tavoiteltu verotuotto 50 miljoonaa euroa on siitä vain 3,3 %. Tämän suuruisen korotuksen painottaminen juomaryhmittäin eri tavoin ei juuri muuta esityksen vaikutuksia. Kokonaan toinen asia on, että säännöllisesti toistuvilla alkoholiveronkorotuksilla ja niiden johdonmukaisilla painotuksilla voidaan muuttaa eri juomaryhmien markkina-asemaa.

Vähän alkoholia sisältävän oluen ja etyylialkoholi-luokan verotukseen esitetään muita juomaryhmiä suurempia korotuksia, koska alkoholittomien virvoitusjuomien verotus on nykyisin korkeampi kuin mainittujen alkoholijuomaluokkien verotus litraa kohti laskettuna.

Runsaasti sokeria sisältävien tuotteiden kuluttaminen köyhdyttää ruokavaliota, tuottaa ylimääräistä energiaa ja on haitallista hammasterveydelle. Virvoitusjuomaverolla on siten hyvin myönteisiä terveysvaikutuksia. On ymmärrettävää, että vähän alkoholia sisältävien alkoholijuomien verotusta tulee korottaa, jotta alkoholijuomien verotus ei olisi tietyissä juomaryhmissä merkittävästi virvoitusjuomien verotusta keveämpää. Esitys on tältä osin perusteltu hyvin myös sivulla 16 olevalla kuvalla.

Toisaalta alkoholiverotuksella tulisi voida myös kannustaa kuluttajia valitsemaan vähemmän alkoholia sisältäviä juomia. Tähän tavoitteeseen ja juomaryhmien kokonaistarkasteluun voidaan palata, kun muita oluita lievempi verotaso sallitaan EU-direktiivin muutoksen myötä enintään 3,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältäville oluille vuonna 2022.

4 Alkoholipolitiikan merkitys koronaviruspandemian aikana

WHO:n asiantuntijat ovat esittäneet huolensa alkoholin ja infektiotautien yhteydestä jo vuonna 2009 ja järjestö on nyt erikseen varoittanut alkoholin riskikulutuksesta pandemian aikana. Alkoholi heikentää kehon immuunipuolustusta ja valkosolujen toimintaa useilla tavoilla:

a) Alkoholi lisää alttiutta saada keuhkokuume.

b) Alkoholi lisää alttiutta saada aikuisten äkillinen hengitysvajausoireyhtymä (ARDS), joka on pandemian aikana ollut keskeinen kuolinsyy.

c) Alkoholi hidastaa ja vaikeuttaa kehon toipumista infektioista.

Kun julkinen valta on eri keinoin pyrkinyt suojelemaan väestön elämää ja terveyttä pandemian aikana, väestön alkoholinkäyttöä tulisi tästäkin syystä nyt kaikin käytettävissä olevin keinoin vähentää. Alkoholipolitiikan kustannus-hyötysuhteeltaan tehokkaimmat keinot ovat WHO:n ja OECD:n sekä lääketieteellisten ja yhteiskuntatieteellisten tiedeyhteisöjen mukaan koko väestöön kohdistuvat keinot: saatavuuden rajoittaminen, verotus ja mainonnan rajoitukset.

Koronaviruspandemian vielä jatkuessa on vaikea arvioida, millaisia terveysvaikutuksia alkoholimarkkinoihin liittyvät muutokset aiheuttavat kuluvan ja ensi vuoden aikana. Tammi-heinäkuun kulutustietoja ja tarkempaakin analyysia asiasta on jo julkaistu THL:n verkkosivuilla:

https://www.julkari.fi/handle/10024/140570

5 Tulevat alkoholiveron korotukset hallituskauden aikana

Esitys on poikkeuksellisen informatiivisesti perusteltu ja antaa eduskunnalle erittäin hyvän kuvan alkoholimarkkinoiden yleisestä kehityksestä.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa sovittiin vuonna 2019 vain yhdestä 50 miljoonan euron alkoholiveron korotuksesta "*ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset niin, että vaikutukset matkustajatuontiin seurataan*".

Esityksessä on hyvin kuvattu esimerkiksi juuri matkustajatuonnin kehitystä. Koska juuri matkustajatuonnin kehityksestä ja uhista on viimeisen kymmenen vuoden aikana esitetty vääristynyttä tietoa, liitteenä oleva kuva osoittaa, miten edelliset seitsemän alkoholiveronkorotusta vuosina 2008 – 2019 ovat vaikuttaneet matkustajatuontiin:

- Vaikka alkoholiverotusta korotettiin vuosina 2008-2014 yhteensä viisi kertaa, matkustajatuonnin määrä säilyi käytännössä ennallaan.

- Vuosina 2018 ja 2019 toteutettujen korotusten jälkeen matkustajatuonti on (ennen koronaakin) laskenut alhaisimmalle tasolleen 15 vuoteen.

Toisin sanoen seitsemän veronkorotuksen yhteenlasketut vaikutukset ovat olleet alkoholin kotimaisen kulutuksen, alkoholin matkustajatuonnin ja siten myös kokonaiskulutuksen lasku sekä lähes 500 miljoonan euron vuosittainen lisä valtion tulokertymään.

Vuoden 2019 jälkeen julkisen talouden rahoitusmahdollisuudet ovat merkittävästi muuttuneet. Hallituskauden aikana olisi vaivatta ja riskittä mahdollista lisätä valtion

vuotuisia verotuloja 50–100 miljoonalla eurolla, jos hallitus haluaa päättää vielä toisesta hyvin maltillisesta alkoholiveronkorotuksesta.

Liite

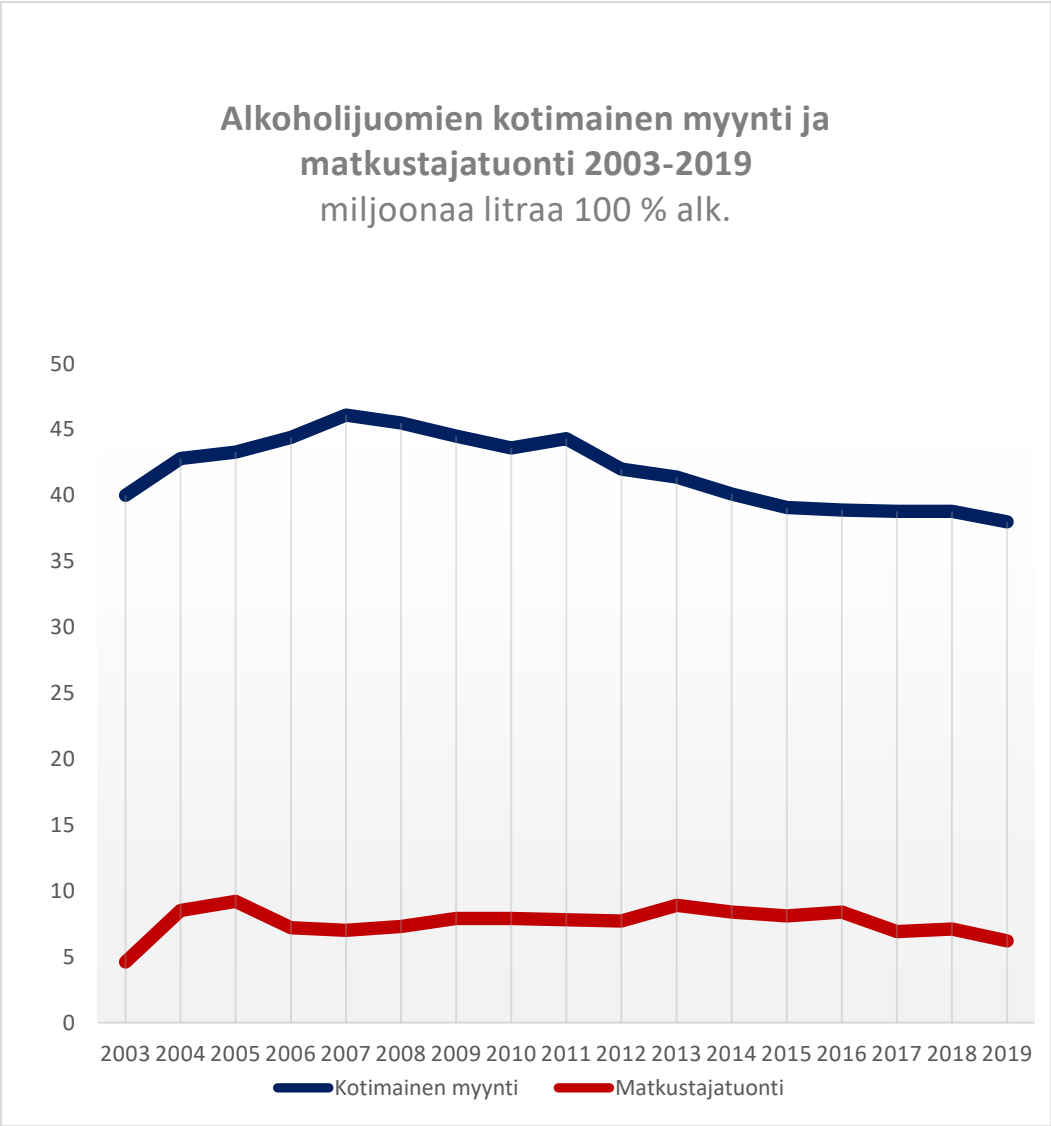
Alkoholijuomien kotimainen myynti ja matkustajatuonti 2003-2019
miljoonaa litraa 100 % alk.
50
45
40
35
30
25
20
15
10
5
0
2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019
Kotimainen myynti
Matkustajatuonti